

تاثیر سواد اولیا بر آموزش مجازی دانش آموزان مقطع ابتدایی

آرزو حسینی*؛ هانیه نعمتی^۲

۱- استادیار پردیس نسیم تهران دانشگاه فرهنگیان

Email: (math.hosseini@gmail.com)

۲- دانشجو آموزش ریاضی مرکز شهید شرافت دانشگاه فرهنگیان

Email: (hanie.nemati@gmail.com)

چکیده

امروزه شیوه آموزش مجازی، پدیده‌ای نو محسوب می‌شود و هنوز در بسیاری از نقاط جهان ناشناخته مانده یا شناخت اندکی از آن وجود دارد. اگرچه ویروس کرونا موجب تعطیلی ناخواسته و طولانی مدت مدارس شد؛ اما جریان آموزش هیچگاه متوقف نبوده است. هدف این مقاله، بررسی تاثیر سواد اولیای دانش آموزان پایه ابتدایی بر آموزش مجازی در دبستان فجر شهرستان رودبار است. این تحقیق از نظر هدف شناختی یک تحقیق کاربردی و از نظر روش شناختی یک تحقیق تحلیلی محتوا است. جامعه آماری این پژوهش ۹۰ نفر از اولیای دانش آموزان به روش تصادفی نظام‌مند انتخاب و پرسش‌نامه‌ها میان آنان توزیع شد. نتایج تحقیق مبتنی بر تحلیل نمودار حاصل از پاسخ پرسشنامه‌ها نشان می‌دهد که در صورتی که خانواده‌ها از نظر تامین امکانات آموزشی مورد نیاز برای آموزش مجازی، مانند کامپیوتر و گوشی هوشمند، مشکلی نداشته باشند، تاثیر سواد اولیا بر آموزش مجازی بستگی به معلمان دارد. برای اینکه تاثیر سواد اولیا بر آموزش مجازی کمتر شود لازم است معلمان مستقل تر و با محتوای کامل تر به سراغ آموزش مجازی بروند و از اولیا کمک بگیرند.

کلمات کلیدی: آموزش مجازی، مقطع ابتدایی، سواد اولیا.

۱- مقدمه

در تعریف سنتی؛ سواد، توانایی خواندن و نوشتن است یا توانایی به کار بردن زبان برای خواندن، نوشتن، گوش دادن و سخن گفتن؛ ولی در مفهوم نوین این واژه به سطحی از خواندن و نوشتن که برای ارتباط کافی است گفته می‌شود یا سطحی که یک فرد بتواند مفهوم را بفهمد و انگاره‌ها و اندیشه‌هایش را تاجایی که بتواند در آن جامعه سهیم باشد، بیان کند (استریت ۲۰۰۵). سازمان ملل متحد تعریف زیر را داده است: «باسوادی توانایی شناخت، درک، تفسیر، ساخت، برقراری ارتباط و محاسبه در استفاده از موارد چاپ شده و نوشته شده مربوط به زمینه‌های گوناگون است. با سوادی زنجیره آموزشی را که توانایی رسیدن به اهداف، توسعه دانش و پتانسیل، و شرکت کامل در جامعه‌ای بزرگتر را برای یک فرد فراهم می‌کند، دربردارد.»

در بیشتر مدارس پیش از هوشمندسازی (فاتحی، محمد مهدی، سلحشور، محمد، ۱۳۹۵) از میزان آمادگی اولیای این مدارس سنجشی به عمل نمی‌آید (ماندانا شه پناه مهر ۹۶). آموزش مجازی آغاز شده در مدارس ابتدایی، از زمان شیوع بیماری کرونا و ویروس ۲۰۱۹، در رابطه با تعامل معلمان مدارس با اولیای دانش آموزان به طور کلی چهار حالت رخ می‌دهد: حالت اول والدین خودمحور، حالت دوم والدین مشارکت جو، مربیان پذیرای مشارکت، حالت سوم والدین منفعل، مربیان قائل به مشارکت و حالت چهارم والدین منفعل، مربیان خود محور.

آموزش مجازی به بخشی گفته می‌شود که در آن دوره‌های آموزش مجازی یا آنلاین یا آفلاین ارائه می‌شود. آموزش مجازی موقعیت فیزیکی ندارد و توسط برنامه‌های آموزشی ساخته می‌شود آموزش مجازی یکی از بخش‌های الکترونیکی است (کلارک و برگ ۲۰۱۲).

با آغاز شیوع ویروس کرونا، آموزش مجازی به عنوان راهی برای ادامه یافتن آموزش، توسط مدارس، مورد توجه قرار گرفته است و مدارس ابتدایی، خواهان همراهی و همدلی بیشتر اولیا هستند. اولیا و برخی از شرایط و موقعیت هایشان در به ثمر رسیدن این آموزش ها به شدت تاثیرگذار هستند. یکی از موقعیت هایی که می توان تاثیر آن را در این آموزش ها مورد بررسی قرارداد وضعیت سواد اولیا است و تعبیر از سواد در اینجا مفهوم سنتی آن نیست بلکه؛ تعریف نوین و بین المللی آن مدنظر است.

با پیشرفت علم و فناوری، و احتمال بروز مشکلات پیش بینی نشده در آموزش حضوری، ارزش آموزش مجازی، روز به روز بیشتر می شود؛ بنا براین، لازم است، تاثیر عوامل مختلف، بر آن را مورد بررسی قرار داد. یکی از این عوامل، تاثیر همین سواد اولیای دانش آموزان است که با توجه به اهمیت آموزش مجازی، لازم است، مورد بررسی قرار گیرد.

۲- روش تحقیق

هرچند، بررسی ادبیات پژوهش، نشانگر تاثیرگذاری سواد اولیای دانش آموزان بر آموزش مجازی در مدارس مختلف است؛ اما اقتضائات محیطی شرایط آموزشی و موقعیت کلی خانواده ها در هر مدرسه با مدارس دیگر در موقعیت های مکانی مختلف تفاوت دارد؛ بنابراین، در این پژوهش، برای بررسی تاثیر سواد اولیای دانش آموزان مدرسه فجر شهرستان رودبار بر آموزش مجازی، پرسشنامه ای، تنظیم نموده ام.

در این مرحله، شروع به طراحی پرسشنامه ای، با هدف بررسی نقش معلم، سواد اولیا و توانایی های آن ها نمودم و پس از درمیان گذاشتن ماجرا با مدیر محترم همین مدرسه، قرار را بر این گذاشتیم تا پرسشنامه را به صورت تصادفی، به تعدادی از اولیا هر کلاس، به هر طریقی که برایشان امکان دارد بفرستند و پاسخ های آن ها را به من تحویل دهند. در هنگام نوشتن پرسشنامه، به جای واژه سواد از معنای نوین و بین المللی آن که پیش از این در مقدمه، راجع به آن توضیح دادم، استفاده نمودم؛ تا اولیای گرامی هنگام خواندن هدف این پرسشنامه، واژه سواد را در این پژوهش، تنها به معنای سنتی آن برداشت نکنند (شعبانی، ساسان. محمودی، مهدی، ۱۳۹۸).

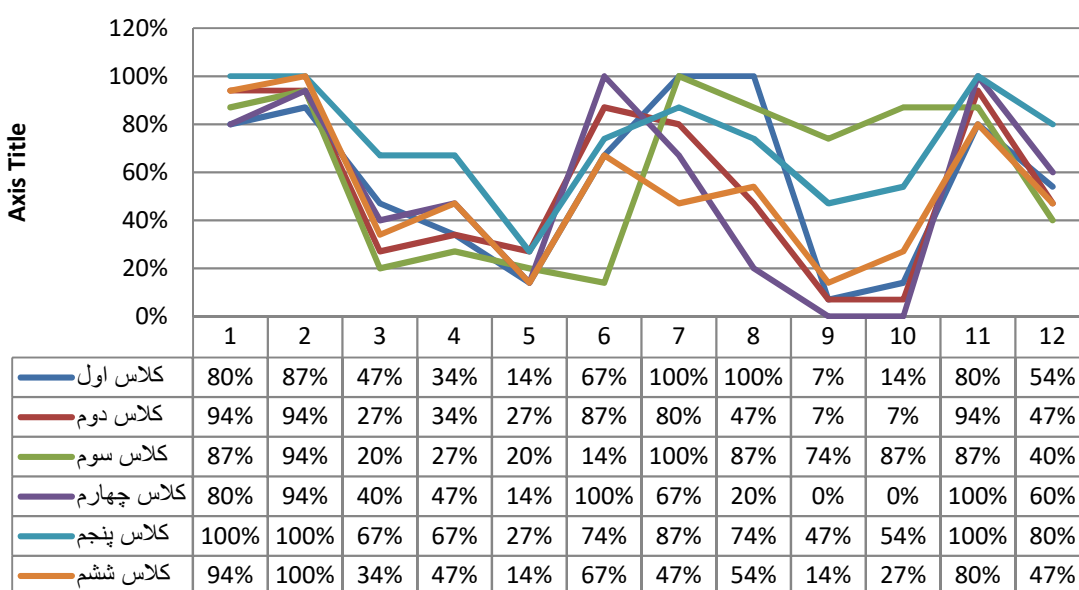
مواردی که در این پرسشنامه، ذکر شد تا مورد بررسی قرار گیرد:

- ۱- پیش از شروع آموزش مجازی از امکاناتی مانند گوشی هوشمند و یا کامپیوتر بهره مند بودیم.
- ۲- از امکاناتی مانند کامپیوتر و یا گوشی های هوشمند برای تحصیلات، شغل و حرفه ام استفاده می نمایم.
- ۳- توانایی این را دارم که اگر معلمی به فرزندم درس ندهد همه درس ها را خودم به او آموزش بدهم.
- ۴- توانایی این را دارم که اگر معلم اشکالات درسی فرزندم را پاسخ ندهد خودم همه آن ها را برایش توضیح دهم.
- ۵- اگر معلم مدرسه به فرزندم درس ندهد از نظر مالی می توانم او را برای گرفتن بسته های آموزشی و یا رفتن به کلاس های خصوصی حمایت کنم.
- ۶- آموزش مجازی باعث افت تحصیلی فرزندم نشده است و از آن رضایت دارم.
- ۷- در دوران آموزش مجازی دائما با معلم فرزندم در ارتباط هستم.
- ۸- معلم فرزندم برای آموزش مجازی از ما همکاری زیادی می خواهد.
- ۹- فرزندم در یادگیری درس هایش از ما کمک می گیرد و فعالیت معلمش کافی نیست و جای تلاش بیشتری دارد.
- ۱۰- در صورتی که فرزندم درسی را متوجه نشود و ما نیز نتوانیم آن ها را برایش توضیح دهیم معلم کاملا رسیدگی نمی کند.
- ۱۱- اگر معلم تلاش کند و وقت کافی بگذارد فرزندم درس هایش را به خوبی یاد می گیرد.
- ۱۲- در استفاده از کامپیوتر و گوشی هوشمند و دریافت محتوا توانایی این را دارم که به فرزندم کمک کنم.

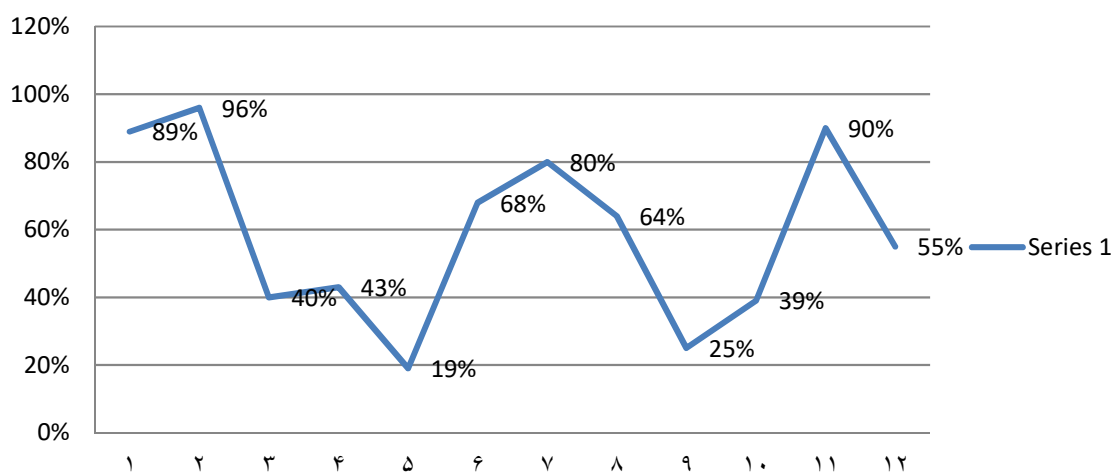
۳- یافته های پژوهش

پژوهش حاضر می‌خواهیم به این پرسش اساسی و اصلی پاسخ دهیم: آیا سواد اولیای دانش‌آموزان مذکور موجب پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان آن‌ها می‌شود؟
از طریق مصاحبه با معلم این دانش‌آموزان به این نتیجه رسیدیم که قبل از آغاز آموزش به صورت مجازی، عمده مسئولیت یادگیری دانش‌آموزان بر عهده معلم بود.

نمودار ۱- پاسخ به پرسشنامه در هر شش پایه ابتدایی

نمودار ۲- میانگین پاسخ به پرسشنامه در شش پایه ابتدایی برای هر ۱۲ سوال

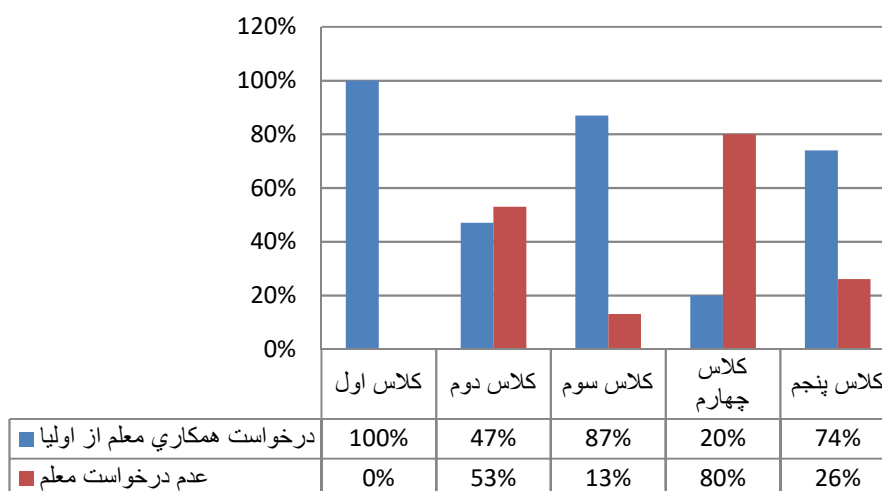

یافته های نوین در حوزه یاددهی-یادگیری در دوره ابتدایی

مرداد ماه ۱۳۹۹- بندرعباس

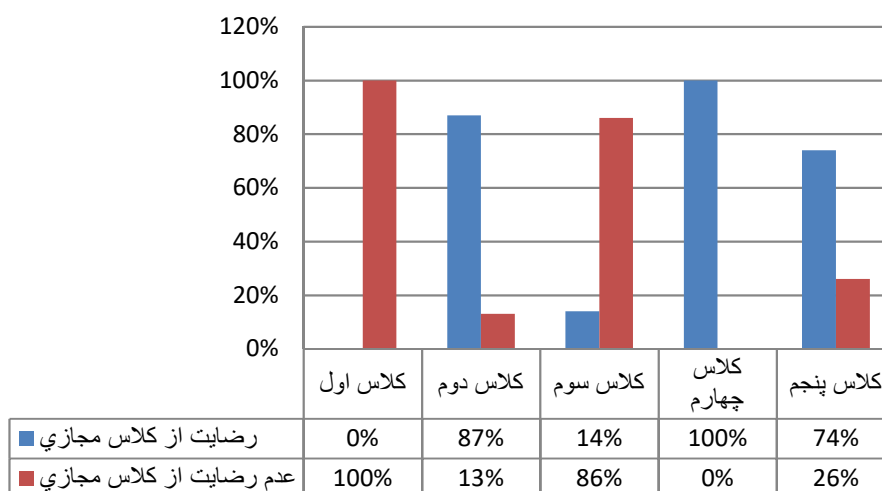
با بررسی نمودار ۳ دیده می شود که حدود ۶۵٫۶ درصد از اولیا با معلمان فرزندشان در این دوره در ارتباط بوده اند؛ اما با بررسی جداگانه کلاس ها مشاهده می کنیم که معلمان برخی از کلاس ها خودشان تقاضای همکاری زیادی از اولیا را دارند؛ مثلاً کلاس اول و سوم، در برخی از کلاس ها، همانند کلاس دوم و چهارم، تقاضای همکاری از جانب معلم کم تر صورت گرفته است.

نمودار ۳- درخواست همکاری معلم از اولیا

و بنابر نمودار ۴، حدود ۵۵ درصد از اولیا از آموزش فرزندشان در این دوره رضایت دارند، که به طور جزئی، کلاس چهارم با درصد ۱۰۰ و کلاس دوم با درصد ۸۷ دارای بیشترین، درصد رضایت هستند و کلاس سوم با درصد ۱۴ دارای کمترین، درصد است، که این همان کلاسی است که از بالاترین، درصد درخواست همکاری از اولیا در این دوران را داشته است.

نمودار ۴- رضایت از کلاس مجازی

معلم کلاس پنجم، ۷۴ درصد درخواست همکاری داشته؛ ولی با این حال، ۷۴ درصد رضایت داشته‌اند. در بررسی وضعیت اولیا برای حمایت مالی از فرزندشان برای رفتن به کلاس‌های خصوصی، به طور کلی به درصد ۱۹ دست یافتیم، که به طور جزئی، درصد همه کلاس‌ها به همین درصد نزدیک هستند.

در بررسی توانایی آن‌ها در آموزش دروس به فرزندان خود و حل مشکلات درسی آن‌ها به طور کلی، به ترتیب، به درصد های ۴۰ و ۴۳ رسیدیم، که به طور جزئی کلاس پنجم با درصد ۶۷ برای آموزش توسط اولیا و با درصد ۶۷ برای حل مشکلات درسی، بیشترین درصد را داشت. با بررسی پرسش های ۹ و ۱۰ به این نتیجه می‌رسیم که کلاس سوم ابتدایی، کمترین درصد رضایت از فعالیت های معلم و رفع اشکال‌هایش در این دوره را دارد.

با بررسی پرسش ۱۱ می‌بینیم که اکثر آن‌ها در صورت تلاش کافی معلم، نتیجه را مثبت می‌بینند و درصد های جزئی نیز بالا و به هم نزدیک هستند. با دقت در نتایج پرسش ۱ می‌بینیم که ۸۹ درصد از اولیا، پیش از کرونا نیز از امکانات مورد نیاز آموزش مجازی بهره مند بوده‌اند و از پرسش ۱۲ در می‌یابیم که به طور کلی، ۹۶ درصد نیز توانایی این را دارند که در استفاده از این امکانات به فرزندانشان کمک کنند؛ بنابراین، درصد بالایی از سواد به معنای سنتی آن بهره‌مند هستند. ۵۵ درصد از آن‌ها از این امکانات، برای کارهای خودشان نیز استفاده می‌نمایند.

۴- نتایج و پیشنهادات

از بررسی نتایج می‌توان دریافت که درصد بالایی از اولیا، سواد به معنای سنتی، آن بهره‌مند هستند؛ زیرا اکثر آن‌ها از گوشی‌های هوشمند و کامپیوتر استفاده می‌نمایند، که کار با آن‌ها نیازمند سواد، حداقل به معنای سنتی آن است. همین امر باعث شده است تا دانش‌آموزان از نظر امکانات مورد نیاز برای آموزش مجازی در دوران شیوع بیماری کرونا مشکلی نداشته باشند؛ بنابراین، این امر در آموزش‌های مجازی این مدرسه، تاثیر مثبت داشته است.

اینکه اولیا بتوانند، دروس را به فرزندان خود، آموزش دهند و مشکلات درسی آن‌ها را حل کنند، فراتر از سواد به معنای سنتی است، که کم‌تر از نیمی از اولیا توان آن را در خود می‌بینند؛ اما آنچه در این‌جا مورد توجه است، بررسی تاثیر سواد اولیا بر آموزش مجازی در این دوره است.

اگر پرسش شماره شش را در نمودار کلی و نمودار های هر کلاس جداگانه مورد بررسی قرار دهید، می‌بینید کلاس سوم، رضایت خیلی کمی از آموزش مجازی در این دوره داشته‌است و همین کلاس هم باعث کم شدن چشم‌گیر نمودار کلی شده‌است. در این کلاس معلم درصد بالایی درخواست همکاری از اولیا را داشته و اولیا از میزای فعالیت او در جهت آماده کردن محتوا برای آموزش مجازی و رفع اشکالات فرزندانشان ناراضی هستند.

به سراغ کلاس پنجم می‌رویم. معلم این کلاس نیز، درصد بالایی درخواست همکاری زیاد از اولیا را داشته و نیمی از اولیا از فعالیت‌های معلم برای آموزش مجازی و رفع اشکال ناراضی هستند؛ اما بر خلاف کلاس سوم، این کلاس رضایت نسبتاً بالایی از شرایط فرزندشان در این دوره دارند. با بررسی نمودار این دو کلاس می‌بینیم، که تعداد اولیایی که در این کلاس، سواد آموزش دروس و حل مشکلات درسی فرزندشان را دارند، بالاتر است.

با بررسی نمودار های کلاس دوم و چهارم مشاهده می‌کنیم، که این دو کلاس کم‌ترین درخواست همکاری زیاد از اولیا، توسط معلم را داشته‌اند. از طرفی بیشترین رضایت اولیا از وضعیت درسی فرزندشان، متعلق به این دو کلاس است. در این دو کلاس، نسبت به کلاس پنجم، تعداد کمی از اولیا در خود توانایی آموزش دروس و رفع اشکال برای فرزندشان را در خود می‌بینند؛ اما از میزان فعالیت معلم در آموزش مجازی و رفع اشکال راضی هستند.

درصد بالایی از اولیا، حتی آنهایی که از وضعیت فرزندشان طی این آموزش های مجازی رضایت کافی ندارند، معتقدند، معلم اگر تلاش کند، محتوای کافی و مفید در اختیار دانش آموزان بگذارد و برای رفع اشکالات آن ها وقت بگذارد، آموزش مجازی می تواند مفید واقع شود.

به طور کلی، می توان نتیجه گرفت، اگر خانواده ها از امکانات لازم برای آموزش مجازی بهره مند باشند، معلم محتوای کامل و مفید در اختیار دانش آموزان قرار دهد و وقت کافی برای آن ها بگذارد، این آموزش مجازی از وضعیت سواد اولیاء دانش آموزان، در معنای نوین و بین المللی آن، تاثیر نخواهد گرفت. سواد اولیاء تنها زمانی بر موفقیت دانش آموزان در این مسیر تاثیر خواهد گذاشت؛ که معلم خودش به تنهایی مفید عمل نکند و بخشی از کارها را به عهده اولیاء دانش آموزان قرار دهد.

۵- مراجع

۱. شه پناه، ماندانا(۱۳۹۶) ارائه مدل سنجش آمادگی اولیا برای استفاده از امکانات مدرسه هوشمند
۲. شعبانی، ساسان. محمودی، مهدی(۱۳۹۸) آموزش مجازی؛ مزایا و محدودیت ها؛ فرصت ها و چالش ها
۳. فاتحی، محمد مهدی. سلحشور، محمد(۱۳۹۵) قابلیت استفاده از آموزش مجازی در مدارس ابتدایی